

September 2013

Økonomi i naturpleje

Før man går i gang med naturpleje, er der flere aspekter i forhold til økonomien, som man bør tage i betragtning:

- o At der er store individuelle forskelle på økonomiske indtjeningsmuligheder på forskellige bedrifter.
- o At nogle landmænd er tilfredse med deres indtjening fra naturpleje, men at modelberegninger med faste satser for forrentning og timeløn viser, at der reelt er tale om underskud (før tilskud), der kun i nogle tilfælde kan modsvares af de tilskud, man kan opnå for pleje af arealerne.
- o At nogle af de vigtigste økonomiske faktorer i naturplejen er afsætningspris, tilskud til pleje, pris for vinterfoder, staldomkostninger og størrelse af driftsenhed - herunder alternativ brug af eksisterende bygninger. Desuden i hvilket omfang pasning af kødkvæg passer med eventuelle sideløbende aktiviteter.
- o At det er vigtigt, før man går i gang, at lave en grundig økonomisk og arbejdsmæssig analyse med inddragelse af de data, der er gældende for ens egen bedrift og arbejdstid.

I Danmark er der behov for naturpleje i større omfang, end hvad der kan klares under kategorien "fritidsinteresse". Derfor har flere instanser arbejdet på at afdække, hvordan økonomien i naturpleje kan optimeres, og om nogle naturtyper, produktionsformer eller bestemte arbejdsgange i naturplejen er mere givtige end andre. Nedenfor er listet nogle af resultaterne.

Økonomiske analyser af naturpleje

Rapport fra Fødevareøkonomisk Institut

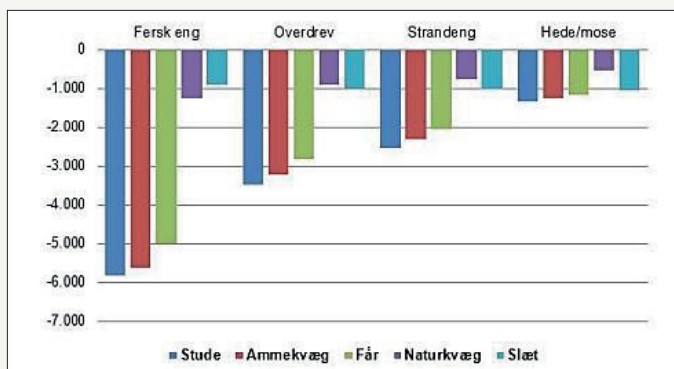
Fødevareøkonomisk Institut har udarbejdet en rapport om økonomi i naturpleje: 'Økonomiske analyser af naturplejemetoder i beskyttede områder'. Af rapporten

fremgår det, at alle typer naturarealer og plejeformer giver underskud før tildeling af tilskud til pleje af arealerne og uden forrentning af jorden eller jordleje. De økonomiske kalkuler er **nettoresultatet pr. ha, beregnet som bruttoindtægterne fra salgsprodukter minus samtlige variable og faste omkostninger, herunder forrentning af kapital og aflønning til både ansatte og ejer**. Kapitalen er aflønnet med 5 % p.a. og arbejdskraften med 177 kr. pr. time. Priserne er 2009-priser. På indtægtssiden indgår ikke tilskud, der eventuelt kunne søges på arealerne, og på omkostningssiden indgår ikke forrentning af jorden eller jordleje.

Ifølge beregningerne er underskuddet mindst pr. ha på arealer med lav græsproduktion, fordi antallet af græsningsdyr er lavt, og derfor er behovet for staldudgifter mindre pr. ha.

Som det fremgår af figur 1, er der et negativt nettoresultat i nærheden af 6.000 kr. pr. ha, hvis fersk eng afgræsses med stude (malkerace) eller ammekvæg (intensiv kødrace), hvor begge grupper kræver staldfaciliteter om vinteren. Underskuddet er omkring 1.200 kr. pr. ha, hvis engen afgræsses af naturkvæg, som er ekstensive racer, der helårsgræsser og derfor ikke kræver staldomkostninger. Hvis naturarealet er hede eller mose, der har en lav græsproduktion, er underskuddet mellem ca. 1.200 kr. og ca. 500 kr. pr. ha.

Det beregnede underskud bliver betydeligt mindre, hvis naturarealerne helårsgræsses med naturkvæg. Det giver imidlertid flere praktiske udfordringer - bl.a. i form af krav om adgang til tørre arealer, læskur og frostfri vanding. Desuden er det kun få naturarealer, der kan tåle helårsgræsning.

Figur 1. Nettoresultat ved forskellige plejeformer på naturarealer, uden tilskud, foldstørrelse 15 ha, kr./ha.

Kapacitetsomkostninger (bygninger) og staldfoder udgør tilsammen 60-80 % af de beregnede samlede omkostninger, og det er dermed de omkostninger, der ifølge rapporten vejer tungest ved afgræsning af naturarealer. Derfor er det afgørende at fokusere på at minimere disse udgifter. Arbejdsomkostningerne udgør i beregningerne 20-30 %. Hegning og fangfolde mv. fylder kun 3-5 % i det samlede regnskab.

Afgræsning med kvier af malke race

Regnestykket ser ifølge rapporten lidt anderledes ud, hvis man undersøger økonomien i afgræsning af en næringsrig eng med kvier af malkekvalitet. Det forklares ved, at man har kvierne "alligevel", da de er en del af den løbende udskiftning af malkekøer. Derfor skal der under alle omstændigheder afholdes kapacitetsomkostninger til staldforhold og vinterfoder til dem. Hvis regnestykket derfor ikke belastes med disse omkostninger, og der indregnes en besparelse på det foder, dyrene ellers skulle have optaget på et omdriftsareal, ser beregningerne mere positive ud. Ved en foldstørrelse på 15 ha viser beregningerne et nettoresultat på knap 1.300 kr. pr. ha og ca. 230 kr. pr. ha ved en foldstørrelse på 3 ha. Dertil skal lægges eventuelle tilskud.

Fotograf: Heidi Buur Holbeck

Ifølge ovenstående er der bedst økonomi i at lade kvier af malkekvalitet afgræsse de mest næringsrige naturarealer. Umiddelbart er naturpleje med malkekvalitetskvier dog af begrænset betydning, da det ofte er et problem at få kvierne til at vokse hurtigt nok i forhold til den alder, de normalt skal have ved første kælvning. Desuden kan der være andre årsager til, at kvierne ikke står for afgræsning af naturplejearealer. For eksempel at kvier af malkekvalitet er mere sårbare overfor insektangreb, at de plejekrævende arealer ofte ligger i lang afstand fra malkekvalitetsholdet, og at mængden af kvier ikke kan matche de mange naturarealer, der har behov for pleje.

Stordrift

Vurdering af økonomien ved stordrift er foretaget på en besætning af ammekvæg, stude eller får, svarende til en besætningsstørrelse på 300-350 stk. ammekøer med opdræt, og 900-1.000 ha græsningsareal bestående af en kombination af fersk eng, overdrev og strandeng. Der er regnet med, at det giver fuldtidsarbejde til én person. Det giver en arbejdskraftbesparelse på omkring 50 % pr. moderdyr og billigere hegning på grund af store folde á ca. 100 ha.

Men som det fremgår af tabel 1, giver afgræsning af naturarealer iflg. beregningerne også negativt nettoresultat før tilskud for samtlige kategorier, når det sker i stordrift. I bedste fald 240-375 kr. pr. ha, hvis det er naturkvæg, der afgræsser. Underskuddet er størst, når fersk eng afgræsses af hårdføre racer af ammekvæg.

Tabel 1. Nettoresultat ved afgræsning af forskellige arealtyper i forbindelse med stordrift uden tilskud, kr. /ha.

	Stude	Amme- kvæg Hårdføre	Amme- kvæg Vækst	Naturkvæg*	Får
Fersk eng	-4.771	-5.401	-3.953	-375	-2.974
Overdrev	-2.888	-2.908	-2.301	-296	-1.725
Strandeng	-2.039	-2.022	-1.619	-269	-1.224
Hede/mose	-1.052	-1.077	-863	-240	-723

*Naturkvæg er ekstensive racer i helårgræsning, som ikke kræver staldomkostninger

Stordrift, sammenlignet med drift på arealer på 15 ha, reducerer det negative nettoresultat med 875–2.018 kr. pr. ha for de forskellige naturtyper (se tabel 2). Det er stadig helårgræsning med naturkvæg og græsning med får, der giver mindst underskud. Naturplejeeffekt af de forskellige græsningsdyr er ikke vurderet i rapporten.

Tabel 2. Nettoresultat ved afgræsning af fersk eng, stordrift contra 15 ha, kr./ha.

	Stude	Amme- kvæg Hårdfore	Amme- kvæg Vækst	Naturkvæg*	Får
DB2 stordrift	-4.771	-5.401	-3.953	-375	-2.974
DB2 15 ha	-5.812	-6.884	-5.634	-1.250	-4.992
Forskel stordrift minus 15 ha	1.041	1.483	1.681	875	2.018

*Naturkvæg er ekstensive racer i helårsgræsning, som ikke kræver stalddomkostninger

Analyse fra Videncentret for Landbrug

Endnu en analyse viser behovet for at sætte fokus på forretningspotentialet i naturpleje og erkende, at det er en vare, som koster penge at producere. Videncentret for Landbrug har udarbejdet analysen: 'Økonomien i naturpleje som driftsgren'.

Formålet med analysen har været at undersøge økonomien i naturpleje for fem bedrifter, når **alle omkostninger og indtægter til naturplejen regnes med, inklusive omkostninger til arbejde, vedligehold, forrentning og afskrivning**. For at afspejle den faktiske økonomi på bedrifterne er **indtægterne inklusive tilskud**, i modsætning til analysen fra Fødevarerøkonomisk Institut. Priserne er 2012-priser og **beregningerne er pr. årssdyr** (et årssdyr svarer til 365 foderdage). Aflønning af ejer er dels beregnet ud fra en generel aflønning, dels ud fra individuelle forhold.

For alle fem bedrifter var der under disse forudsætninger tale om en underskudsforretning. Det gennemsnitlige dækningsbidrag var på 4.307 kr. pr. årssdyr, mens "kravet til dækningsbidrag" gennemsnitligt lå på 8.503 kr. Ved 'Kravet til dækningsbidrag' forstås den størrelse, som dækningsbidraget bør have, for at der er tale om en rentabel forretning, hvor der er plads til både afskrivning, aflønning af arbejdskraft og forrentning af investeret kapital.

Resultaterne af driftsgrenen naturpleje kan ses i figur 2. Bedrifterne er i figuren sorteret således, at bedrift nr. 1 har det bedste resultat (mindste underskud), bedrift nr. 2 det næstbedste osv.

De deltagende bedrifter havde udelukkende sommerafgræsning på naturarealerne, og stod derfor over for to væsentlige udfordringer: Den ene, at der skulle "betales husleje" til stalden hele året, selvom dyrene

kun benyttede den om vinteren. Den anden, at vinterfoderet, der ofte bestod af græsensilage fra ekstensive arealer, kunne være forholdsvis dyrt at producere, især på grund af lavt udbytte pr. ha. Lang transportvej og besværlige arbejdsforhold på naturarealerne fordyrede også prisen pr. foderenhed.

Resultaterne fra analysen viser altså, at selv med meget forskellige produktionsforhold (se faktaboks) og forskellige måder at optimere produktionen på (men med ensartede forudsætninger), giver naturplejen underskud.

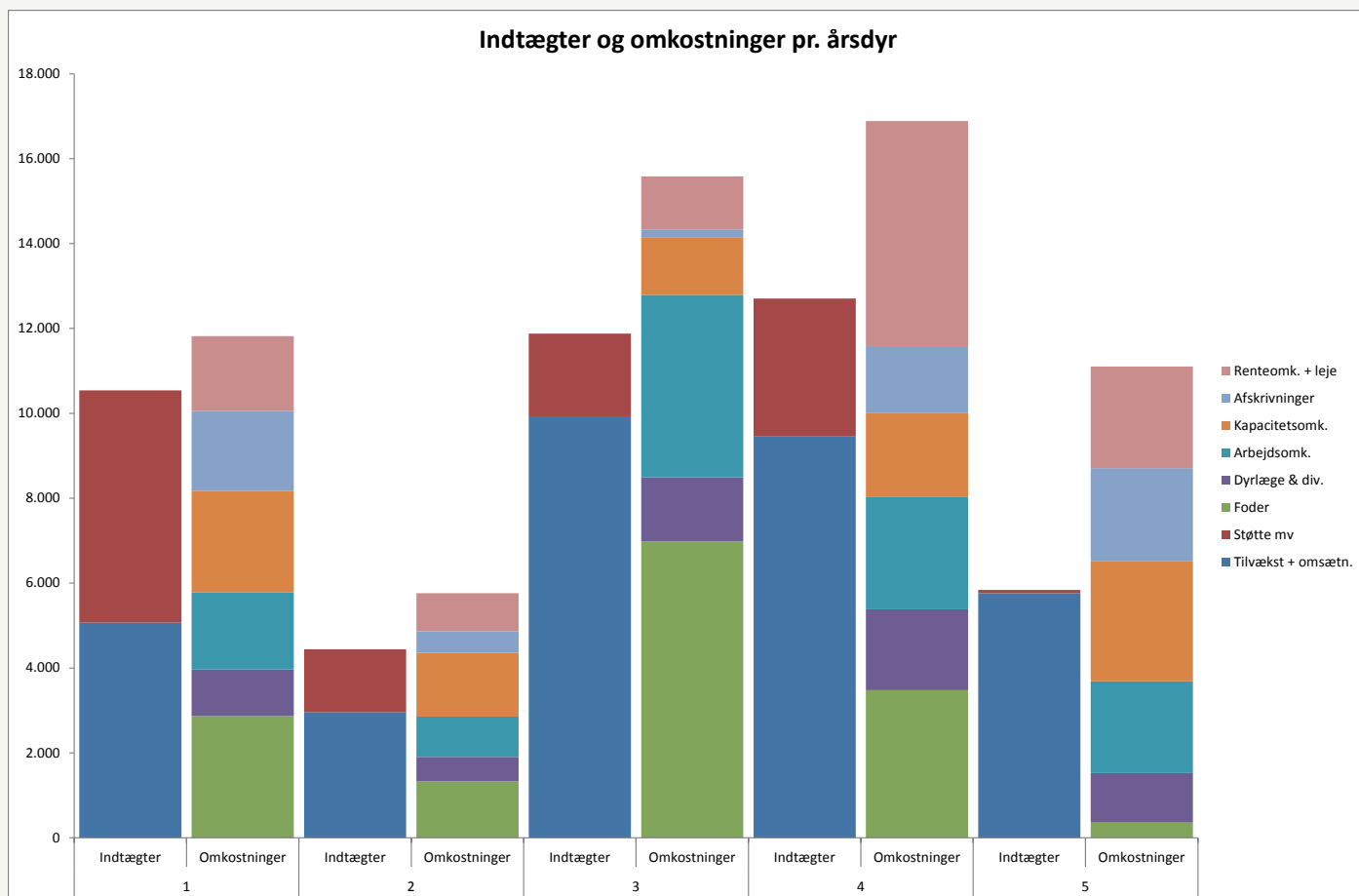
Faktaboks

Det er fem vidt forskellige bedrifter, med forskellige produktionsformer.

- Bedrift nr. 2 har som den eneste ikke køer, men derimod stude, hvilket betyder en anden størrelsesorden for omkostningernes niveau.
- Bedrift nr. 3 supplerer sin produktion fra ammekøerne ved også at indkøbe yderligere tyrekalve af kødkvægsrace til produktionen.
- Bedrift nr. 4 har udelukkende dyrene gående på egne arealer og dermed en større kapital bundet i produktionen end de øvrige.
- Bedrift nr. 5 har gratis adgang til alle græsningsarealer og kan frit afhente wrapballe til vinterfodring, men har til gengæld ikke haft adgang til at søge støtte på naturarealerne.

Fotograf: Heidi Buur Holbeck

Figur 2. Indtægter og omkostninger for hver af de 5 bedrifter.

Tabel 3. Resultat kr. pr. årdsdyr ved naturpleje på fem forskellige bedrifter

	Bedrift 1	Bedrift 2	Bedrift 3	Bedrift 4	Bedrift 5
Indtægter inklusive tilskud	10.542	4.440z	11.880	12.703	5.840
Omkostninger	11.817	5.764	15.583	16.884	11.103
Resultat af driftsgrenen naturpleje, kr. pr. årdsdyr	-1.275	-1.324	-3.703	-4.181	-5.263

tionstekniske forhold, bl.a. tilvækst, reproduktion og dødelighed. Desuden kan der arbejdes med udvikling af nye tekniske hjælpemidler, f.eks. til overvågning og til monitorering af parasitproblemer. I sidste ende er det naturligvis også vigtigt, at man kan få en merpris for sit kød fra slagteriet. Men derudover må det også erkendes, at naturpleje er en opgave, der koster penge at løse.

Naturpleje er en vare, der koster

De negative resultater i de to analyser viser, at der er behov for at sætte fokus på forretningspotentiallet i naturpleje.

Det er vigtigt at have fokus på minimering af udgifter til vinterfodring og driftsbygninger. Det er f.eks. af stor betydning, om man alligevel har staldbygninger stående, hvor der ikke umiddelbart er nogen alternativ anvendelse. Samtidig skal der fokuseres på de produk-

Kilder:

- Økonomiske analyser af naturplejemetoder i beskyttede områder, Dubgaard, et al., 2012
- Økonomien i naturpleje som driftsgren, Landbrugs-Info